

UDK:371.03.03

Dilnoza NAZAROVA,

Zarmed Universiteti Ijtimoiy fanlar, pedagogika va psixologiya kafedrasida o'qituvchisi

E-mail: dilnoza@gmail.com

JTSBMQTMOI dotsenti S.Yaxyoyeva taqrizi asosida

BOLANI MAKTAB TA'LIMIGA TAYYORLASHDA MARIYA MANTESSORI METODIKASINI QO'LLASH

Аннотация

Bolaga yo'naltirilgan ta'limning o'ziga xosligi, Montessori metodikasini afzalliklari yoritib beriladi. Ta'lim mazmuni va metodlari bola shaxsining shakllanishi, uni mustaqil shaxs sifatida tan olishi jarayonlari kechadigan muhitda tashkil etish tahlillari keltirilgan.

Kalit so'zlar: "Rivojlanish", "Erkinlik", "Mustaqillik", "Ijod", "O'ziga xoslik", shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДИКИ МАРИИ МОНТЕССОРИ В ПОДГОТОВКЕ РЕБЕНКА К ШКОЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Аннотация

Выделены уникальность детско-ориентированного образования, преимущества метода Монтессори. Представлен анализ организации содержания и методов обучения в среде, где происходят процессы формирования личности ребенка и его признания как самостоятельной личности.

Ключевые слова: "Развитие", "Свобода", "Независимость", "Творчество", "Своеобразие", личностно-ориентированное образование.

USING THE MARIA MANTESSORI METHODOLOGY IN PREPARING A CHILD FOR SCHOOL EDUCATION

Annotation

The uniqueness of child-oriented education, the advantages of the Montessori method are highlighted. Analyzes of the organization of educational content and methods in the environment where the processes of the formation of the child's personality and his recognition as an independent person take place are presented.

Key words: "Development", "Freedom", "Independence", "Creativity", "Identity", person-centered education.

Bolaga yo'naltirilgan ta'limning o'ziga xosligi shundaki, bola kimningdir istagi, buyurtmasiga ko'ra emas, o'z imkoniyatlari, salohiyati, tabiati, qobiliyatlariga mos ravishda shakllanadi.

Kirish. Bola shxsga yo'naltirilgan ta'limning bir yo'nalishi – Montessori metodikasini qo'llashdir. Ta'lim mazmuni va metodlari bola shaxsining shakllanishi, uni mustaqil shaxs sifatida tan olishi jarayonlari kechadigan muhitda tashkil etiladi. Bu jarayon shaxsga yo'naltirilgan hamda unga umuminsoniylikka xos bo'lsa ushbu pedagogik faoliyat insoniy shaxslik darajasiga o'tadi.

Mariya Montessori usuli bolalarga o'yin shaklida ta'lim berish, mashqlarni esa mustaqil ravishda bajarishga asoslangan. Har bir bolaga uning individual xususiyatlaridan kelib chiqqan holda yondashiladi. Bola o'zi mustaqil ravishda materiallarni tanlaydi va dars vaqtini belgilaydi, ya'ni individual tarzda shakllanib boradi. Bu usulning asosiy maqsadi bolaga o'z individual qobiliyatlarini namoyon qilish istagini uyg'otishdir. Montessori usuli boshqa ta'lim usullaridan tubdan farq qiladi. U bolaga qilgan xatolarini topib, ularni to'g'rilash huquqini beradi [4].

Adabiyotlar tahlili. Italyan pedagogi Doktor Montessori Rim universitetida tibbiyotni o'rgangan va jinsiga nisbatan tazyiqlarga qaramay uni tugatgan. Italiyada ayollardan birinchi bo'lib tibbiyot fani bo'yicha doktorlik darajasida doktorlik unvonini olgan. O'qishni tugatgandan so'ng, u aqli zaif bolalarni o'rganish bilan shug'ullanib, ta'lim sohasida keng o'qidi. 1912 yilda uning asosiy ishi "Bolalar uyida pedagogika metodi". Uni bolalar uyida bajargan ishlari va tajribalari haqida. Keyinchalik u maktabni aqliy zaif bolalar bilan ishlashga o'qituvchilarni tayyorlashga yo'naltirdi. Maktab rasmiylarning bolalarga mehr va iltifot ko'rsatgani uchun obro'-e'tibor qozondi.

Falsafani (bugun psixologiya sohasiga yaqinroq deb bilamiz) o'rgangandan so'ng, u 1907 yilda ochilish marosimida qatnashgan Casa dei Bambini, San-Lorenzoning Rim xarobalarida ishlaydigan ota-onalar farzandlari uchun maktab. U ushbu maktabni boshqarishda yordam berdi, lekin bolalarni to'g'ridan-to'g'ri o'qitmad. Ushbu maktabda u Montessori metodikasining asosini tashkil etuvchi ko'plab usullarni ishlab chiqdi, jumladan,

bolalar xohlagancha harakatlantirishi mumkin bo'lgan yengil, bolalar uchun mebel jihozlaridan foydalanish va an'anaviy o'yinchoqlar o'rniga uning materiallaridan foydalanish. Bundan tashqari, u bolalarni supurish, uy hayvonlariga g'amxo'rlik qilish va ovqat tayyorlash kabi ko'plab amaliy mashg'ulotlar bilan shug'ullanishlarini so'raydi. Vaqt o'tishi bilan bolalar o'zlarining rivojlangan tashabbusi va o'zini - o'zi tarbiyalash uchun kashf etish va o'ynash uchun ketishganini payqadi. [1,2].

Montessori metodi – bolani kuzatishga asoslanadi va bunda bola o'zini o'zi tarbiyalashiga urg'u beradi.

Montessorining fikricha, ota – ona farzandi qanday bo'lsa shundayligicha qabul qilish kerak deydi.

Uning metodi "Bu ishini o'zim qilishimga yordam ber" deb nomlanadi. Olimning fikricha, bola yaxshi ta'lim olishi uchun jazolash yoki rag'batlantirish kerakmas, shunchaki unga yaxshi sharoit yaratib berish, bola so'ramaguncha unga yordam bermaslik va shunchaki uni kuzatish kerak degan fikrni ilgari suradi.

O'z – o'ziga pedagog. Bola bog'chaga kiradi va javonga terilgan o'yinchoqlarni uzoq kuzatib turadi. Odatda tarbiyachi o'ynash uchun birorta o'yinchoqni o'ynash uchun tavsiya qiladi. Pedagog Montessori esa bola o'zi birorta o'yinchoqni tanlamaguncha unga halal berish kerakmas, bolaning o'rniga kimdir harakat qilmasligi shart deb hisoblaydi. Bola mustaqil bo'lishi kerak, albatta hamma ona ham bolasining tajribalari o'tkazib ko'rishga chidolmasligi mumkin.

Lekin bolaning o'z qoli bilan qilgan tajribasi unga bir umrlik va esdan chiqmaydigan saboq bo'ladi. Hamma narsani o'zi o'rganadigan bolada mustaqillik ham o'ziga bo'lgan ishonch ham rivojlanadi – deydi.

Tahlil va natijalar. Bolaning dastlabki 6 yoshi uning keyingi rivojlanishi uchun juda muhim davrdir. Montessori metodikasi 8 oydan 12 yoshgacha bo'lgan uzluksiz ta'limning muqobil tizimi hisoblanib, uning xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1. Shaxsiy falsafaviy asoslarga egaligi.
2. Falsafaviy – psixologik tamoyillarga rioya qiluvchi metodikaning mavjudligi.

3. Sinf – dars tizimining mavjud emasligi.
Montessori ta'limi quyidagi falsafaviy, psixologik, pedagogik tamoyillarga asoslanadi.

Falsafiy tamoyil- Bola hamma jihatlar bo'yicha kattalardan ajralib turadi. Montessorining xulosasiga ko'ra, bolaning fikrlash ongi kattalarning fikrlash ongidan tubdan ajralib turadi. Ushbu shaklni "singuvchan tafakkur" deb ataydi.

Psixologik tamoyil – har bir insonga alohida, yakka – yakka yondashishdir. Montessori bolaning rivojlanishida sentiziv davrlar – bolalarning rivojlanishida alohida his etuvchi davrlarni aniqlaydi. Bu rivojlanish davriga tashqaridan kattalar umuman ta'sir qila olmaydi. Bu rivojlanish davriga kattalar tashqaridan hech qanday ta'sir qila olmaydi. Bolaga kerakli bilim, malakalarni qabul qilishdagi imkoniyatlar ayni sentiziv davrda beriladi. [4].

Sentiziv davrlar – Bolaning rivojlanishida alohida his etiluvchi davrlar.

Sentiziv davri universal deb hisoblanadi, chunki millat, ijtimoiy kelib chiqishi va madaniyatidan qat'iy nazar hamma bolalarning rivojlanish davri mavjud.

Asosiy sentiziv davrlarga quyidagilar kiradi:

- nutq rivojlanish davri - 0 – 6 yosh;
- tartibni qabul qilish sentiziv davri – 0 – 3 yosh;
- sensor rivojlanishning sentiziv davri – 0 – 5,5 yosh;
- mayda predmetlarni qabul qilish sentiziv davri 1- 4 yosh;
- ijtimoiy bilim va malakalarni rivojlanishsentiziv davri – 2,5 – 6 yosh.

Pedagogik tamoyil – Montessori metodikasi pedagog oldin ko'rgazmali montessori materiali yo'li bilan ishlashni

ko'rsatib beradi, keyinchalik bolaga mustaqil ishlashga sharoit yaratadi. Ta'lim jarayonida pedagog yordamchi va shogird bo'ladi.

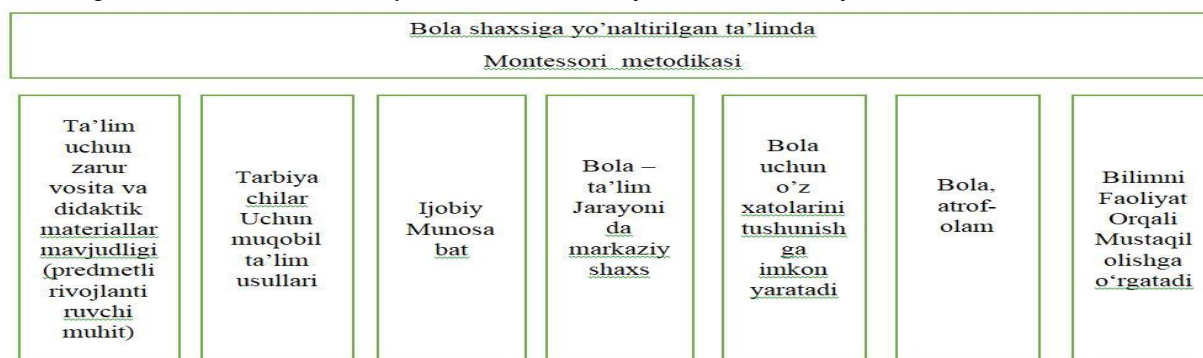
Montessorining bolalarga yondashuvi o'ziga xosdir. Bu tizim 3 ta asosiy qismdan iborat:

Bola, atrof – muhit va pedagog - Ta'lim jarayonida diqqat markazda bola turishi kerak. Bolaning mustaqil rivojlanishi uchun tabiiy maxsus sharoitlar yaratgan. U ta'limda pedagogni o'zgacha talqin etib, uning faoliyati ta'lim berish emas, yo'naltirishdan iborat bo'lishi lozimligini uqtirgan.

Montessori bola qanday bo'lsa uni shundayligicha qabul qilishga harakat qilgan. Uning metodikasiga ko'ra, bola o'ziga yoqqan, o'ziga qiziqarli bo'lgan mashg'ulotni tanlash erkinligiga ega bo'ladi. Unda o'zida ishonch va mustaqillik rivojlanadi. Montessori metodi bolada ta'lim jarayoniga tabiiy intilishni yuzaga keltiradi.

Montessori mashg'ulotlarida bolalar o'zaro musobaqalashmaydi. Uning metodi boshqa metodlarga o'xshamaydi. Unga ko'ra, bola shaxs sifatida shakllanishiga zarur barcha sharoitlar hisobga olinadi. U guruhlarda ijodiy, rivojlantiruvchi muhit yaratish – muvaffaqiyat garovidir deydi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti bolalar uchun quvonch, shodlik tarqatuvchi maskan bo'lishi kerak va lozim. Kichiktoylar bu yerga xatto dam olish kunlari ham kelishni xoxlasin. Montessori pedagogikasi asosida yaratilgan muhit bunga misol bo'la oladi. Yaxshi tashkil etilgan bunday muhitda bola o'zini o'z uyidagidek tutadi, mustaqil va barcha muommolardan holi bo'ladi. Muassasada jazoga yo'l qo'yish mumkin emas. Bu yerda asosiy jihat – bolalarning yutyqlaridir.

Uning fikricha rivojlantiruvchi muhit- maxsus jihozlangan xona, shakllangan bolalar guruhi, rivojlantiruvchi jihozlar, malakali tarbiyachilardan iborat.

Bolani rivojlanish jarayonini faqat o'yin orqali emas, balki qo'llar harakati orqali ham olib borish mumkin. Montessori pedagogikasining asosiy tamoyillaridan biriga ko'ra barimoqlar uchining harakati inson intellektining taraqqiyot qurolidir.

Shu tamoyil asosida bolalar turli narsalarning xususiyatlarini bilib olishadi. Barimoqlarni harakatga keltirib mashq qilishadi. Bu jarayonlar bolaning ko'z bilan chamalash, diqqatni jamlash xususiyatlari, irodasini taraqqiy ettirishga yordam beradi.

Bolalarning mustaqil faoliyati rejalashtirilmaydi, u bolaning irodasi qiziqishi va kayfiyatiga bog'liq. Rivojlantiruvchi jihoz orqali bola o'z xatolarini nazorat qilib borish imkoniyatiga ega. Bola faoliyati davomida qo'rquv ishonchsizlik hissini sezmaydi. Montessori metodining shiori – "men o'zimga bajarishga yordam beraman men o'zim bajaraman". Tarbiyachi doim mehribon, sabr –toqatli, bolani to'g'ri yo'lga yo'naltirishi, o'zining shaxsiy namunasi bilan nima qilish va qanday qilish lozimligini ko'rsatishi lozim.

Montessori ta'limining materiallari quyidagi bo'limlarga ajratiladi:

- amaliy hayotga tayyorgarlik mashqlari;
- sensorik tasavvurlarni rivojlantirish;
- nutq o'stirish, yozuv va o'qishga tayyorgarlik;
- matematika;
- fazoviy tarbiya (koinot);

- tasviriylar faoliyat;
- laboratoriya.

Hamma jihozlar bolaning yoshiga mos, olishga qulay va ochiq joyda joylashgan bo'lishi lozim.

8 oylik bolani qanday qilib band qilish kerak?

Kitoblar: Ularning tokchadagi joylashuvi bolaga qopqoqlarni ko'rish va yoqtirganlarini tanlashga imkon beradi.

Family: Oilaviy fotosuratlar bilan savat. Laminatsiya fotosuratlarining uzoqroq bo'lishiga yordam beradi, qizlar ular bilan vaqt o'tkazishni juda yaxshi ko'radi.

Musiqa savati: Qizim shivirlashlar bilan shovqin qilishni yaxshi ko'radi. Ularning barchasi har xil o'lchamdagi va har xil tovushga ega, shuningdek siz ularni turli yo'llar bilan tortib olishingiz mumkin. Bundan tashqari, qizi asboblarni silkitib turayotganda, u muvozanatni saqlashga harakat qiladi va muvofiqlashtirishni o'rgatadi.

To'plarga teging: Qizim turli xil to'qimalarni, tovushlarni va ushbu to'plarning harakatlanish tezligini o'rganishni yaxshi ko'radi. Va ularning kichik qo'llaridan yiqilib tushganda, ular qizini emaklashga undashadi.

To'plarga teging: Qizim turli xil to'qimalarni, tovushlarni va ushbu to'plarning harakatlanish tezligini o'rganishni yaxshi ko'radi. Va ularning kichik qo'llaridan yiqilib tushganda, ular qizini emaklashga undashadi.

Xulosa. Montessori metodiga asosan bola o'ziga yoqqan, o'ziga qiziqarli bo'lgan mashg'ulotni tanlash erkinligiga ega bo'ladi. O'z bilim malakalarini takomillashtirib borib, bolada mustaqillik va o'ziga ishonch rivojlanadi. Montessori metodi bolada tabiiy ta'limga intilishni yuzaga keltiradi. Ta'limning keying bosqichiga dadil, ishonch bilan o'tishga zamin tayyorlaydi.

Montessori ta'limida bola maxsus ishlab chiqilgan materiallarga tayanib bilim oladi. Ular sodda, qiziqarli, bolani mustaqil ishlashga undaydi. Ulardan foydalanganda bola o'z xatolarini o'zi tuzatishga imkoniyat yaratiladi. Montessori mashg'ulotlarida bolalar o'zaro musobaqalashmaydi.

ADABIYOTLAR

1. Djumanova D.M. "Maktabgacha ta'lim" jurnali. Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'limda M. Mantessori metodikasi. 2016 yil, 6-son.
2. Rustamova Z. "Montessori metodikasidan tavsiyalar" metodik tavsiyalar. BMT metodisti. 2004 yil.
3. Salohiddinova G'.B.. Yoshlarni ijtimoiy faolligini oshirishda Montessori texnologiyasidan foydalanishning afzalliklari. Tashkent medical academy volume 4 | tma conference | <https://tma.uz/international-scientific-and-practical-conference-2023>.
4. Shin A.V., Mirziyoyeva Sh.Sh., Grosheva I.V., Mikailova U.T., Suleymanova Y.T., Daukayeva A.G., Vlasova Y.N., Z.F. Galimova "Shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim jarayonini rejalashtirish. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim Vazirligi. T.:2020 y.